

УДК 72.01

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ

САВЧЕНКО Тетяна¹

Ключові слова

культурна спадщина,
соціокультурна ідентичність,
культурна спадщина,
історичне середовище,
пам'ятки архітектури

Анотація

Розглянуто питання збереження історико-архітектурної спадщини в сучасних умовах. Виділено основні проблеми та наведено шляхи їх вирішення, що полягають у залученні громад, приватних інвестицій та інформаційно-комунікативних ресурсів до питань збереження культурної спадщини. Важливим питанням є розвиток культурно-освітньої сфери, орієнтованої на виховання суспільства, його соціокультурної свідомості, орієнтованої на збереження надбань попередніх поколінь.

Збереження та використання історико-архітектурної спадщини є актуальною проблемою розвитку сучасного урбаністичного середовища, оскільки вона складає його морфологічну основу. Історична забудова виконує роль одного із елементів стабілізуючого каркасу міста [1]. Архітектура різних історичних періодів відображає суспільний розвиток країни, регіональну автентичність, соціокультурну ідентичність та ментальну приналежність населення. В умовах сьогодення, на фоні повномасштабного російського вторгнення, питання збереження культурної спадщини різних регіонів України постає більш гостро та є особливо актуальним. Багато українських міст зазнали масштабних втрат матеріального фонду, у тому числі серед об'єктів історико-архітектурної спадщини. Станом на 25 грудня 2022 року за даними Міністерства культури та інформаційної політики, 1189 об'єктів культурної інфраструктури в Україні зазнали пошкоджень. З них 446 об'єктів повністю зруйновані. Найбільших втрат зазнали Донецька, Київська, Харківська, Луганська, Миколаївська, Сумська та Херсонська області [3]. Масштабні руйнування загострюють існуючі проблеми збереження культурної спадщини та викликають потребу акцентувати увагу суспільства на її духовній, соціальній та матеріальній цінності. Збереження культурної спадщини є важливим питанням формування міської культури. Вона є ресурсом для економічного, туристичного, культурного та освітнього розвитку міст і селищ.

Відновлення та збереження історико-архітектурних пам'яток залежить від усвідомлення суспільством їх соціальної цінності. На даний момент у багатьох історичних містах існує² проблема надання переваги швидкій економічній вигоді від нового будівництва. Сучасне

¹ Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», старший викладач кафедри містобудування та архітектури, к.арх., ORCID: 0000-0001-6902-392x, e-mail: stv-26@ukr.net

²

будівництво в історичних центрах міст досить часто призводить до руйнування або спотворення не лише окремих історичних пам'яток, а й втрати цінного історичного середовища загалом. Порушується культурний ландшафт міст та селищ, сформований протягом їх історичного розвитку, внаслідок чого регіон втрачає свій колорит, автентичність та соціокультурну ідентичність. Руйнування пам'яток внаслідок воєнних дій, в деякій мірі привернуло увагу суспільства до своїх культурних надбань. Більш гостро виявляються існуючі проблеми збереження культурної спадщини та її незахищеність перед зумисними руйнуваннями. Пам'ятки культури як нерухомої так і духовної демонструють національну приналежність, ідентифікацію населення його ментальність та регіональне різноманіття. Відношення до надбань минулих поколінь є відображенням рівня інтелектуального та духовного розвитку суспільства. Відсутність розуміння цінності культурних пам'яток демонструє освітньо-культурні проблеми суспільства. Перед державою та громадськістю виникає завдання популяризації знань та інформації щодо цінності пам'яток їх соціально-культурного значення, донесення сенсів збереження культурної спадщини до широких мас населення. Постає потреба в дискусіях у колі широких аудиторій громад населених пунктів. Прикладом ефективної культурно-освітньої практики є – «педагогіка культурної спадщини» запроваджена у Франції [2]. Її діяльність орієнтована на розширення обізнаності громади щодо місцевих пам'яток культурної спадщини. Особливо актуальним питанням є проведення просвітницької роботи серед учнівської молоді.

Існуючі проблеми потребують зміни парадигми відношення до спадщини. Запорукою збереження нерухомих пам'яток є їх використання відповідно до сучасних потреб громади, що вимагає залучення широкого кола спільноти. Їх діяльність повинна регулюватися законодавством та бути орієнтованою на ставлення до спадщини, як до суспільного надбання. Зміна парадигми відношення до пам'яток базується на їх повторному використанні зі зміною функціонального призначення об'єктів історико-архітектурної спадщини відповідно до потреб місцевих жителів. Така політика сприятиме залученню інвестицій для ревіталізації пам'яток, оскільки дає можливість локалізації в них бізнес проєктів. Адаптивне використання об'єктів культурної спадщини відповідно до потреб громад розширює їх можливості у створенні робочих місць та сприяє прив'язаності населення до місцевості. Особливо важливий це питання постає в малих містах та селищах, де значна кількість місцевих пам'яток втратила актуальність свого первинного функціонального призначення. Залучення місцевих громад до збереження культурних пам'яток сприяє виявленню автентичності та регіональної своєрідності, оскільки в їх діяльності відображається ментальність та звичаї. Наразі в Україні діє декілька громадських ініціатив відновлення та збереження історико-архітектурних пам'яток орієнтованих на залучення місцевих громад. Одним з таких є міжнародний проєкт "Відкрита спадщина" ("Open Heritage"). Основна ідея проєкту полягає в інтегрованому застосуванні міждисциплінарного знання, інноваційних фінансових, бізнесових та урядових моделей, а також в залученні до співпраці численних стейкхолдерів. Програма орієнтована на виявлення невикористовуваних або недостатньо використовуваних об'єктів культурної спадщини та надання їм нових сенсів шляхом адаптивного повторного використання. До проєкту залучаються громади, кооперативні забудовники, аналітичні центри, а також альтернативні фінансові установи [4].

В світовій практиці поширюється тенденція передання пам'яток в приватну власність, що забезпечує окрім утримання і догляду пам'ятки, надходження податків до місцевого бюджету та створення додаткових робочих місць для місцевих жителів. Приватна власність об'єктів культурної спадщини повинна враховувати місцеві попити та забезпечувати адекватне поводження власників. Ці питання повинні регулюватися законодавчо на державному рівні, шляхом вдосконалення нормативно-правового поля у сфері охорони пам'яток.

На системну та комплексну ревіталізацію занедбаних пам'яток архітектури орієнтована діяльність благодійного фонду «Спадщина.UA» [5]. Діяльність організації орієнтована на купівлі будівель, їх дослідженні та переосмисленні. Ревіталізація пам'яток здійснюється на основі дискусії проведеної з громадськістю, щодо врахування місцевих потреб. Організація вводить об'єкти культурної спадщини в широке інформаційне поле та залучає інвесторів для їх відновлення. На даний час, в умовах війни, деякі з цих пам'яток обладнані для проживання внутрішньо переміщених осіб.

Висновок

Отже, збереженню пам'яток культурної спадщини сприяє їх адаптивне використання з врахуванням потреб місцевих громад та залучення приватних інвестицій у відновлення та розвиток історико-архітектурного середовища. Потребує вдосконалення законодавчо-правова система.

Література

- [1] Вадімов В. М. (2019). Особливості просторового планування в умовах інтегрованого розвитку міст в Україні (Практичний коментар). Полтава. Дивосвіт
 - [2] Надирова О.В. (2009) Діяльність державних і громадських організацій Франції по збереженню культурної спадщини (1991 – 2004 рр.), автореф. дис. канд. іст. наук. Київ, Київський славістичний ун-т
- Під ударом: як українці відновлюють свої культурні пам'ятки. URL: <https://nashkiev.ua/life/pid-udarom-yak-ukraintsi-vidnovlyuyut-svoi-kulturni-pamyatki>
- Спадщина. UA. URL: <https://heritage-fund.com.ua/>
- Відкрита спадщина. URL: <https://heritage-fund.com.ua/> <https://www.lvivcenter.org/public/spatial/open-heritage/>

WAYS TO SOLVE PROBLEMS OF HISTORICAL AND ARCHITECTURAL HERITAGE PRESERVATION

SAVCHENKO Tetiana

Abstract. The issue of preservation of historical and architectural heritage in modern conditions is considered. The main problems are identified and ways to solve them are given. They consist in the involvement of communities, private investments, information and communication resources in matters of cultural heritage preservation. An important issue is the development of the cultural and educational sphere, focused on educating society, its socio-cultural consciousness, focused on preserving the heritage of previous generations.

Keywords: cultural heritage, sociocultural identity, historical environment, architectural monuments.